

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

Олексій Станіславович КВІЛІНСЬКИЙ,

*доктор економічних наук, Сумський державний
університет*

<https://orcid.org/0000-0001-6318-4001>

Розбудова цифрової держави в Україні характеризується інтенсивним впровадженням технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) в усі сфери суспільного життя, що зумовлює нагальну потребу у формуванні цілісної системи адміністративно-правового регулювання. Адміністративно-правові засоби в даному контексті виступають як сукупність правових інструментів, методів та важелів впливу, за допомогою яких держава здійснює управління, контроль та стимулювання розробки, впровадження й експлуатації інтелектуальних систем. Враховуючи транскордонний характер технологій, вітчизняна модель управління базується на принципах гармонізації з європейськими стандартами, що є стратегічною вимогою в межах євроінтеграційних процесів.

Центральне місце в ієрархії адміністративно-правових засобів посідає нормативно-стратегічне забезпечення. Фундаментом державної політики виступає Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні [1], яка визначає пріоритетні напрями, такі як удосконалення державного управління, розвиток економіки та посилення обороноздатності. При цьому положення Концепції передбачають поетапний перехід від рекомендаційних інструментів (soft law) до імперативних законодавчих актів. Такий підхід дозволяє уникнути надмірного регуляторного тиску на ранніх етапах розвитку ринку, водночас створюючи правові запобіжники для мінімізації ризиків.

Одним із ключових методів адміністративного впливу є класифікація систем ШІ за рівнем ризику, що дозволяє диференціювати інтенсивність державного нагляду. До адміністративно-правових засобів високого рівня належать процедури обов'язкової сертифікації, аудиту алгоритмічної прозорості та реєстрації в спеціальних державних реєстрах для систем, що функціонують у критичних сферах: національна безпека, охорона здоров'я, правосуддя та енергетика. Натомість для систем з низьким рівнем ризику застосовуються засоби саморегулювання та кодекси етики, що стимулюють розробників до добровільного дотримання принципів антропоцентричності та недискримінації. Важливим інструментом є також запровадження «регуляторних пісочниць» – спеціальних правових режимів, у межах яких інноваційні проєкти можуть проходити апробацію під безпосереднім кураторством державних органів, що дозволяє вчасно виявляти законодавчі прогалини й адаптувати норми до динамічних технологічних змін.

Суб'єктний склад управління характеризується розгалуженою системою органів виконавчої влади. Провідна роль належить Міністерству цифрової трансформації, яке наділене повноваженнями щодо формування технічних стандартів, ліцензування відповідних видів діяльності та міжнародного співробітництва у сфері ШІ. Важливим аспектом є взаємодія з Уповноваженим

Верховної Ради з прав людини щодо контролю за використанням персональних даних при навчанні нейромереж, а також з органами кібербезпеки для запобігання використанню ШІ у протиправних цілях. Адміністративно-правовий статус цих суб'єктів передбачає можливість застосування заходів адміністративного примусу у разі порушення правил експлуатації алгоритмів, що можуть призвести до порушення прав громадян або загрози державній безпеці.

Окрему увагу в системі засобів приділено забезпеченню кіберстійкості й алгоритмічної підзвітності. Державні органи впроваджують вимоги щодо обов'язкової наявності «людини в контурі» (human-in-the-loop) для систем ШІ, що приймають юридично значущі рішення. Це означає, що жоден алгоритм не може бути остаточним суб'єктом адміністративного рішення без можливості його перегляду посадовою особою. Крім того, адміністративно-правові засоби включають механізми захисту від дискримінації, що виникає внаслідок упередженості вхідних даних, що вимагає регулярного моніторингу та технічного аудиту державних інформаційних ресурсів, де задіяні елементи машинного навчання.

Перспективи розвитку адміністративно-правового регулювання в Україні пов'язані з прийняттям профільного Закону про штучний інтелект, який остаточно закріпить правовий статус систем ШІ як об'єктів права та визначить межі адміністративної відповідальності розробників і власників за шкоду, завдану автономними діями програмного забезпечення. Це дозволить створити безпечне та прогнозоване середовище для інвестицій, забезпечити захист цифрового суверенітету держави та гарантувати, що технологічний прогрес відбуватиметься в межах верховенства права та поваги до людської гідності.

Таким чином, адміністративно-правові засоби управління ШІ в Україні сьогодні еволюціонують від фрагментарного регулювання до цілісної екосистеми, що поєднує інноваційну гнучкість із жорсткими вимогами безпеки. Вони є ключовим інструментом для досягнення стратегічних цілей цифрової трансформації держави. При цьому під адміністративно-правовими засобами забезпечення управління розвитком технологій та систем ШІ запропоновано розуміти сукупність норм, принципів, процедур і організаційних структур, спрямованих на регулювання, координацію, контроль і нагляд за діяльністю у сфері ШІ. Ефективність таких засобів залежить від комплексності нормативної бази, узгодженості дій органів влади, прозорості процедур контролю й нагляду, готовності реагувати на нові виклики й ризики.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: концепція, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-p#Text>.